

Всеволод Головей,
студент магістратури (2 рік навчання)
факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Україна заявила про свій намір приєднатись у майбутньому до євроатлантичних безпекових структур. Задля досягнення поставленої мети урядом було запроваджено оборонну реформу. У статті йдеться про хід її реалізації, починаючи з липня 2016 року, на прикладі реформування Збройних Сил як основної складової сил оборони країни .

Ключові слова: оборонна реформа, реформування, національна безпека, збройний конфлікт, сектор безпеки і оборони (СБО), сили оборони, Збройні Сили України.

Ukraine has declared its intention to join the Euro-Atlantic security structures in the future. In order to achieve this goal, the defense reform was introduced by the Government. The article deals with the progress of its implementation, starting in July 2016, on the example of the reformation of the Armed Forces as the main component of the country's defense forces.

Key words: defense reform, reform, national security, armed conflict, security and defense sector, defense forces, Ukraine Armed Forces.

До реформування українських Збройних Сил впродовж більш як двадцяти п'яти останніх років і всі попередні, і

нинішнє керівництва держави вдавались неодноразово. Виглядало так, що слова "Збройні Сили України" та "реформа" настільки стали вживатись у поєднанні, що перетворились в усталений вираз і мали означати єдине поняття: "армія, яка чомусь перманентно реформується." Але кожного разу задекларовані й належним чином пропіарені з високих трибун політиками найвищого рангу ініціативи, як і потуги влади щодо практичного втілення задекларованих реформ, закінчувались черговим скороченням чисельності ЗСУ та щорічним зменшенням частки в бюджеті країни на потреби оборони, чи нецільовим використанням або й відверто зухвалим розкраданням виділених асигнувань. Особливо «відзначився» у цьому відношенні уряд часів президента В. Януковича, фактично довівши Збройні Сили України до повної руйнації та перетворивши їх на „потішні полки„. На думку фахівців з питань оборони, подібні «практики», незважаючи на фактичний стан війни на сході країни, продовжуються і нині. Зокрема, про факти маніпуляцій з асигнуваннями на потреби оборони в кінці 2017 року заявляв экс-міністр оборони України Анатолій Гриценко. Раніше про подібні факти писали В. Бадрак, Ю. Бутусов С. Куюн та інші.

Тому останні реформи оборонного сектора, безумовно, є наймасштабнішими за своїм розмахом і глибиною за всю більш як 25-літню історію українських Збройних Сил. І цей процес кардинальних змін альтернативи собі не має з огляду на нинішні воєнні загрози та воєнно-політичні виклики національній безпеці держави як на зовнішніх рубежах, так і на внутрішній лінії збройного протистояння на сході країни та на адміністративному кордоні з Автономною Республікою Крим. За умов агресивних дій з боку такого непередбачуваного противника, яким сьогодні є Російська

Федерація, вкрай необхідною є своєчасна і адекватна реакція усіх складових сил оборони України на будь-які провокації з її боку.

Через процес реформування сектора безпеки і оборони пройшли всі посттоталітарні та пострадянські східноєвропейські країни, які сьогодні або вже є членами Альянсу та ЄС, або ще перебувають на шляху до євроатлантичних безпекових структур. Тому, щоб досягти поставленої мети, цей шлях належить пройти й Україні.

При реалізації оборонної реформи пріоритетним завданням сьогодні є першочергове реформування з-поміж інших складових сил оборони Збройних Сил з огляду на низку вагомих на те причин, серед яких насамперед варто відзначити такі:

По-перше, згідно зі ст. 50 Воєнної доктрини, Збройним Силам відведено головну роль у забезпеченні воєнної безпеки України [1]. До того ж, через продовження збройного конфлікту на сході країни за участі Росії сьогоднішні загрози національній безпеці через ескалацію воєнних дій за певних обставин можуть перерости у повномасштабну війну, внаслідок чого не тільки виникне небезпека територіальних втрат, але й може бути завдано значної шкоди суверенітету Української держави. Найкращим гарантом воєнної безпеки України за наявності гегемоністських амбіцій у агресивного й непередбачуваного сусіда, зважаючи на нинішню кризу міжнародно-правового гарантування повоєнного устрою на європейському континенті, є саме потужні боєздатні Збройні Сили.

По-друге, наявність належно озброєних і добре навчених Збройних Сил, що відповідатимуть стандартам країн-членів НАТО, стане одним з критеріїв відповідності України загальноприйнятим європейським стандартам у

питанні взаємної сумісності збройних сил країн-членів НАТО, до чого наша країна суттєво наближається, принаймні впродовж останніх років. І це може стати одним з аргументів на її входження в майбутньому до євроатлантичних безпекових структур.

По-третє, реформування Збройних Сил як найбільшої за чисельністю особового складу та за кількістю озброєнь і військової техніки, що стоїть на їх озброєнні, складової сил оборони при одночасному нарощуванні їх спроможностей шляхом модернізації - тобто переозброєння новітніми високотехнологічними зразками зброї та оснащення сучасними технічними засобами, в основному вітчизняного виробництва, - надасть імпульс для відродження в минулому потужного українського оборонно-промислового комплексу (ОПК), що, в свою чергу, може послужити своєрідним локомотивом для ключових галузей національної економіки.

По-четверте, європейськими стандартами передбачено демократичний цивільний контроль безпекового та оборонного сектора, включаючи і збройні сили, що є важливим чинником демократизації всіх сегментів суспільного життя європейських країн. Впровадження демократичного цивільного контролю з боку широкої громадськості як одного з елементів реформування ЗС України [5] передбачає, крім іншого, також і боротьбу з корупційними проявами, які все ще присутні і в структурах сил оборони нашої держави, включаючи й Збройні Сили [7, 8].

По-п'яте, передбачене оборонною реформою подальше підвищення ступеня професіоналізації ЗСУ та інших складових сил оборони дозволить суттєво підняти рівень грошового забезпечення особового складу, що, зважаючи на його чисельність та розосередженість місць дислокації, неодмінно потягне за собою певний відсоток зростання

купівельної спроможності населення в масштабах всієї країни і, в свою чергу, стане орієнтиром для підвищення рівня заробітних плат для працівників усіх галузей економіки. Отже, це може стати одним з факторів поживлення національної економіки України через активізацію динаміки товарно-грошових відносин.

Оборонна реформа відбувається згідно з положеннями Військової доктрини України в редакції від 2 вересня 2015 року, затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555 / 2015 [1] як реалізація на практиці завдань щодо реформування ЗСУ та інших військових формувань сил оборони, що були розроблені відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня України (Дорожньої карти оборонної реформи в Україні) [15] і увійшли до планів пріоритетних дій Уряду відповідно на 2016[10] і на 2017 [11] роки у вигляді затверджених Кабінетом Міністрів України відповідно Плану заходів Міністерства оборони України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік [9] і Деталізованого плану заходів Міністерства оборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [2].

Відправним пунктом нинішньої оборонної реформи, у тому числі - реформування Збройних Сил та інших військових формувань, стало введення в дію Стратегічного оборонного бюлетеня України (Стратегічний бюлетень) — т.зв. “Дорожньої карти оборонної реформи в Україні.” Зокрема, згідно з п.1 Указу Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" і п.2 його було схвалено. Згідно з п.3 вказаного Указу Кабінетові Міністрів України запропоновано забезпечити розроблення та

внесення в установленому порядку законопроектів та програмних документів, спрямованих на реалізацію положень Стратегічного бюлетеня [19].

Стратегічний оборонний бюлетень є документом оборонного планування, і його розроблено за результатами оборонного огляду з метою визначення основних напрямів реалізації воєнної політики України та розвитку сил оборони до кінця 2020 року.

Метою оборонної реформи є набуття і підтримання Збройними Силами України та іншими складовими сил оборони необхідного рівня бойової готовності та здатності до виконання завдань оборони держави (оборонних спроможностей), ефективного реагування на воєнні загрози й воєнно-політичні виклики, що виникають, підвищення рівня оперативної сумісності ЗСУ та інших військових формувань з підрозділами збройних сил держав – членів НАТО та ЄС щодо виконання спільних завдань у міжнародних операціях із підтримання миру та безпеки. Досягнення цієї мети відбувається шляхом імплементації визначених у Стратегічному бюлетені структурованих за ієрархією п'яти пріоритетних стратегічних цілей, що поєднали в собі 28 оперативних цілей (ОЦ1...28) та 139 завдань (завд. 1... 139) і для яких визначено 379 результативних (індикативних) показників (показн. 1...379), а також терміни досягнення виконання вказаних цілей, завдань і показників; уся ця ієрархія зосереджена у т.зв. Матриці досягнення стратегічних цілей і виконання основних завдань оборонної реформи (Матриця реформ) [15].

Стратегічні цілі за ієрархією пріоритетності в Стратегічному бюлетені розміщені в такому порядку:

1) формування об'єднаного керівництва силами оборони, що здійснюватиметься відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО (СЦ1);

2) забезпечення ефективної політики, системи планування та управління ресурсами в секторі оборони з використанням сучасних євроатлантичних підходів (СЦ2);

3) нарощування оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей сил оборони, необхідних для гарантованої відсічі збройній агресії, оборони держави, а також участі України у підтриманні миру та міжнародної безпеки (СЦ3);

4) створення об'єднаної системи логістики та системи медичного забезпечення, здатних надавати підтримку всім складовим сил оборони (СЦ4);

5) підвищення професіоналізації сил оборони та створення для них необхідного військового резерву (СЦ5)[15].

Зміст і строки реалізації значної кількості заходів оборонної реформи, пов'язаних з реформуванням ЗСУ, визначено в Державній програмі розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року, затвердженій Указом Президента України від 22 березня 2017 року №73/2017 [16]. Але, оскільки вказана Програма поки що опублікуванню не підлягає (має гриф секретності “таємно”), звірити хід виконання відповідної частини оборонної реформи з її положеннями немає можливості.

Для координації і контролю імплементації положень Стратегічного бюлетеня в Міністерстві оборони створено Комітет реформ під головуванням міністра оборони .У серпні 2016 року Комітетом реформ був схвалений і затверджений міністром оборони України План заходів Міністерства оборони України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік[9].

Станом на сьогодні відбувається реалізація Деталізованого плану заходів Міністерства оборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [2] і окремих не виконаних пунктів Плану заходів Міністерства оборони України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік [13].

Отже, головними здобутками першого року оборонного реформування було введення в дію вищезгаданого Стратегічного бюлетеня та Держпрограми розвитку ЗСУ на період до 2020 року. Для забезпечення імплементації стратегічних цілей реформи, визначених у Стратегічному бюлетені, загалом протягом 2016 року було прийнято 55 підготовлених Міноборони нормативно-правових актів, у т. ч.: законів України – 3; постанов Верховної Ради України – 1; указів Президента України – 4; постанов Кабінету Міністрів України – 34; розпоряджень Кабінету Міністрів України – 13, завдяки чому було розпочато вдосконалення управління силами оборони і нарощування їхніх спроможностей, сформовано Об'єднаний оперативний штаб(ООШ) як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил) [13], створено Сили спеціальних операцій (ССПО) ЗСУ та забезпечено їхню діяльність [18].

Метою Плану заходів МО України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік було визначено набуття Міністерством оборони України, Генеральним штабом та Збройними Силами України спроможностей, необхідних для адекватного реагування на загрози національній безпеці у военній сфері, захисту України, її суверенітету, територіальної цілісності та непорушності (недоторканності) кордонів, підвищення рівня оперативної сумісності Збройних Сил України з підрозділами збройних сил держав – членів

НАТО та ЄС для виконання спільних завдань в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки [9].

Разом з тим було вирішено деякі проблемні питання щодо організації та ведення територіальної оборони, підготовки військових фахівців для потреб Військово-Морських Сил ЗСУ, забезпечення підвищення професіоналізації, створення необхідного військового резерву та вдосконалення його структури. Було запроваджено ефективну систему управління кар'єрою військовослужбовців. Впроваджувалась прозора та добросовісна система підбору та призначення особового складу ЗСУ на посади [8].

Відбулося погодження проектів таких документів, як Концепція розвитку високочайних десантних військ ЗСУ, Настанова з радіоелектронної боротьби у ЗСУ; методичних посібників: " Вогневий бій ", " Безпека бою", " Відновлення боєздатності військових частин Збройних Сил України "; навчальних посібників: " Водіння бойових машин ", " Вогнева підготовка ", " Тактика (взвод, відділення, танк)", " Інженерна підготовка " та ін. [13].

Для Міноборони України пріоритетними визначено розроблення документів оборонного планування, реформування Міноборони, Збройних Сил та органів військового управління за принципами та цінностями, які застосовуються у країнах-членах НАТО у відповідності до Стратегічного оборонного бюлетеня, підвищення рівня соціальних і правових гарантій військовослужбовців, у тому числі забезпечення житлом та упорядкування рівня грошового забезпечення [9].

За результатами реалізації Плану заходів МО України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік було оновлено нормативно-правову базу у сфері оборони та

оборонного планування, реформовано Міністерство оборони, Генеральний штаб та інші органи військового управління, з урахуванням принципів та цінностей, які застосовуються у країнах-членах НАТО та відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня України, осучаснено систему протиповітряної оборони та необхідні бойові спроможності Сил спеціальних операцій (ССПО), відновлено Військово-Морські Сили (ВМС) Збройних Сил України зі спроможностями, які відповідають стандартам НАТО. Відбулося нарощування бойових спроможностей Збройних Сил України за рахунок оснащення модернізованими та новими зразками озброєння і військової техніки. Було оновлено систему логістичного забезпечення ЗСУ відповідно до стандартів НАТО. Рівень соціальних і правових гарантій військовослужбовців та стан військово-медичного забезпечення почав відповідати європейському [13].

Разом з тим, незважаючи на проведену Міноборони певну роботу, все ще не відповідає прийнятим нормам інфраструктура, що мала б забезпечувати діяльність ЗСУ, зокрема стан казарменого фонду новосформованих підрозділів і з'єднань, а також вкрай незадовільний стан інфраструктури окремих військових полігонів.

Планом заходів на 2016 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України передбачалося здійснення заходів на III-IV квартали 2016 року згідно з інформаційно-аналітичними матеріалами у частині, що стосується МОУ. Також було передбачено підготовку та подання пропозицій до Адміністрації Держспецзв'язку щодо проекту плану заходів на 2017 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України та визначено перелік організаційних заходів зі створення системи кібербезпеки [9].

У рамках Плану заходів Міністерства оборони України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік щодо реформування Міноборони, Збройних Сил та органів військового управління за принципами та цінностями, які застосовуються у країнах – членах НАТО відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня України, відбувались масштабні реорганізації органів управління ЗСУ. Зокрема, протягом 2016 року відбувалася реорганізація Головного управління персоналу ГШ ЗСУ шляхом включення до його складу Мобілізаційного управління Головного управління оборонного та мобілізаційного планування ГШ ЗСУ, урегульовано питання щодо реорганізації Головного управління персоналу, Головного управління по роботі з особовим складом, Головного управління оборонного та мобілізаційного планування ГШ ЗСУ шляхом передачі Мобілізаційного управління до Головного управління персоналу ГШ ЗСУ оборонного та мобілізаційного планування. Також Центральне управління підготовки та повсякденної діяльності військ (сил) ЗСУ було реорганізоване у Головне управління підготовки (ГУП) ЗСУ (J7) шляхом удосконалення структури та прийому до свого складу Управління оперативної підготовки Головного оперативного управління ГШ ЗСУ. Відбувалось удосконалення структури Головного оперативного управління (ГОУ, згідно із стандартами НАТО - J3) шляхом введення до його складу управління напрямів та передачею управління оперативної підготовки до Головного управління підготовки ЗСУ [9].

Також на базі прес-служби ГШ ЗСУ сформоване Управління зв'язків з громадськістю ЗСУ [9], що засвідчує реалізацію відповідного пункту програми оборонної реформи щодо подальшої демократизації та відкритості для

широкої громадськості Збройних Сил як однієї зі складових сил оборони.

З метою урегулювання питання щодо відповідальності структурних підрозділів МОУ за виконання законодавчо визначених завдань було розроблено і подано Кабінетові Міністрів України проект постанови Кабінету Міністрів України “ Про внесення змін до Положення про Міністерство оборони України “. Разом з тим внаслідок проведеної МОУ роботи у 2016 році 25% структурних підрозділів Генерального штабу ЗСУ набули критеріїв держав-членів НАТО. Було перевірено спроможність оновленої структури ГШ ефективно діяти в безпековому середовищі [9].

Відбувався процес укомплектування та підготовка персоналу Командування Сил (КССпО) спеціальних операцій, Високомобільних десантних військ (ВДВ), Об'єднаного оперативного штабу (ООШ) Збройних Сил, проведення заходів оперативної підготовки з органами військового управління КССпО ЗСУ, КВДВ ЗСУ, ООШ ЗСУ, ГУП ЗСУ. Було перевірено набуті спроможності Командуванням ССпО, Високомобільними десантними військами та ООШ ЗСУ, спроможність Командування Сил спеціальних операцій, Високомобільних десантних військ та Об'єднаного оперативного штабу ефективно управляти підпорядкованими військами (силами). Проводилася робота щодо посилення системи протиповітряної оборони та бойових спроможностей Сил спеціальних операцій Збройних Сил за стандартами НАТО. Відбувалося нарощування спроможностей системи радіотехнічної та радіолокаційної розвідки шляхом закупівлі новітніх комплексів та модернізації існуючих зразків озброєння та військової техніки, ремонту (відновлення) техніки Повітряних Сил (ПС) Збройних Сил України, нарощення інтенсивності

підготовки персоналу КПС ЗСУ, озброєння ЗСУ, Департаменту озброєння та військової техніки(ДО та ВТ) МОУ - чим було підвищено боєготовність зенітних ракетних дивізіонів, радіотехнічних бригад та авіаційних частин Повітряних Сил Збройних Сил України. Командуванню Сил спеціальних операцій відбулося перепідпорядкування визначеного комплекту військових частин спеціального призначення та інформаційно-психологічних операцій, оснащення спеціальних операцій сучасними зразками озброєння і військової техніки(ОВТ), проведення заходів індивідуальної підготовки у складі військових частин (підрозділів) КССпО ЗСУ, ГУОМП ГШ ЗСУ. Перевірено спроможність проводити ефективні спеціальні операції (спеціальні, бойові дії), наявність підготовлених полків та морського центру, доведення кількості стрибків з парашутом до визначених норм. Велося нарощування бойових спроможностей військових частин за рахунок оснащення модернізованим та новим озброєнням і військовою технікою, створення єдиного класифікатора матеріально-технічних засобів за стандартами НАТО внаслідок проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт зі створення нового та модернізації існуючого озброєння і військової техніки Збройних Сил України, розроблення та прийняття на озброєння високотехнологічних зразків ОВТ з урахуванням світового досвіду. Тривав процес переходу до нової системи логістичного забезпечення Збройних Сил відповідно до стандартів НАТО та було створено нову систему логістичного забезпечення Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО. Розвивалася інфраструктура сформованих бригад (полків), зокрема прийом фондів до сфери управління Міноборони, відновлення (розширення) існуючих фондів [9].

Відбувалося реформування та оптимізація системи військової освіти з урахуванням кращих практик країн – членів НАТО, в тому числі реформування системи освіти, що надається на кафедрах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів, приведення змісту військової освіти та якості підготовки військових фахівців у відповідність до потреб (завдань) ЗС України з урахуванням досвіду АТО. Відбувалася адаптація нормативно-правової бази Міністерства оборони України з питань військової освіти до Закону України “ Про вищу освіту ” [3].

Водночас впродовж першого року оборонної реформи відбувалася реалізація заходів Антикорупційної програми Міноборони на 2015 – 2017 роки та забезпечення проведення перевірок відповідно до вимог Закону України “Про очищення влади” та “Порядку проведення перевірки достовірності відомостей щодо застосування заборон”, передбачених частинами третьою і четвертою статті 1 Закону, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 563 [8].

На підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 року №275-р для продовження реалізації реформування сил оборони, в тому числі ЗСУ, Міністерством оборони було розроблено Деталізований план заходів Міноборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [2].

Тут слід зауважити, що оскільки вищезгадане Розпорядження № 275-р датоване початком квітня, то й заходи щодо його реалізації з боку Міністерства оборони розпочалися з другого кварталу, що б мало бути вкрай неприпустимим з огляду на потребу прискореного реформування ЗСУ та інших складових сил оборони за умов російської збройної агресії на сході країни.

Стосовно роботи щодо реалізації Деталізованого плану. Викликає схвальні відгуки затвердження Міністерством оборони практично на початку року (24 лютого) плану переміщення військовослужбовців ЗС України на 2017 рік. Так само, як і удосконалення системи військового керівництва Збройними Силами шляхом розмежування питань формування та підготовки військ (сил) від їх застосування та доведення на кінець 2017 року до 40% реорганізованих структурних підрозділів Генштабу та органів військового управління Збройних Сил України за принципами та цінностями, які застосовуються у країнах-членах НАТО [2].

Шляхом проведення навчань за програмою СІА (сертифікований внутрішній аудитор) було підготовлено 97 аудиторів, а на кінець 2017 року заплановано забезпечити навчання міжнародним акредитованим стандартам 100% внутрішніх аудиторів для підвищення ефективності існуючих антикорупційних органів Збройних Сил та незалежних контролюючих інституцій, з метою зменшення корупційних ризиків у діяльності ЗСУ [13].

З огляду на присутність у Збройних Силах високих корупційних ризиків, цей крок Міноборони має важливе значення як один із засобів боротьби з проявами корупційних явищ.

З метою розбудови спроможностей Збройних Сил у сфері стратегічних комунікацій як частини загальнодержавної та міжвідомчої системи стратегічних комунікацій, спрямованих на підтримку формування та реалізації політики у сфері безпеки і оборони України, а також досягнення цілей оборони держави, затверджено Програму пілотного курсу із стратегічних комунікацій для офіцерів оперативно-тактичного рівня (нефахівців у галузі стратегічних комунікацій). Для реалізації Програми видано

наказ Міністерства оборони “Про основи політики Міноборони та Збройних Сил України у сфері стратегічних комунікацій”. Розроблено єдиний перелік спроможностей Міноборони та Збройних Сил і створено основи розвитку спроможностей у Міноборони та Збройних Силах шляхом опрацювання нормативно-правових підзаконних актів відповідно до принципів і досвіду країн-членів НАТО задля створення та забезпечення належного функціонування постійно діючих колегіальних органів. Видано наказ Міноборони “Про введення в дію єдиного переліку (каталогу) спроможностей Міноборони та Збройних Сил України”. З метою забезпечення реалізації ефективної політики системи планування і управління ресурсами в секторі оборони видано наказ МО України “Про затвердження Тимчасового положення про організацію оборонного планування в Міноборони та Збройних Силах України”. Для реалізації Тимчасового положення Міноборони було задекларовано проведення підготовки 100% основного персоналу МОУ, Генерального штабу та видів (окремих родів військ) Збройних Сил як фахівців з питань стратегічного (оборонного) планування на основі спроможностей задля впровадження в бюджетну політику у сфері оборони євроатлантичних принципів та підходів щодо бюджетного планування [2].

Було затверджено Орієнтовний план утримання та розвитку ЗС України. Також підготовлено та подано до Мінфіну Бюджетний запит Міністерства оборони України на 2018-2020 роки [2].

Для запровадження системи управління інфраструктурою Збройних Сил терміном до 27.12.2017 року заплановано забезпечити в операційних районах (полігонах) Збройних Сил 100% модулів, що відповідають оперативним (бойовим) завданням, а також створення автономних

військових баз. Для цього передбачено забезпечення підрозділів швидкозбірними будівлями для розміщення особового складу в районах виконання завдань. На виконання цього пункту Плану також передбачено будівництво стаціонарних табірних містечок у навчальних центрах і на полігонах (184 НЦ - с. Старичі Львівської обл., 239 - загальновійськовий полігон - смт Черкаське Дніпропетровської обл.) для розміщення особового складу військових частин [2].

Згідно з Указом Президента України від 26 січня 2017 року " Про затвердження Положення про Сили спеціальних операцій Збройних Сил України " [18] ССПО реорганізовано в окремий рід військ за стандартами НАТО з метою реалізації плану щодо сумісності сил оборони України і приведення їх у відповідність до стандартів країн-членів НАТО. Міністерством оборони прийнято керівні документи щодо підготовки, бойового застосування та забезпечення Сил спеціальних операцій Збройних Сил, створено систему управління ССПО згідно зі стандартами НАТО та переведено на нові організаційно-штатні структури з урахуванням критеріїв, прийнятих у НАТО [2].

З метою удосконалення логістичного забезпечення Збройних Сил Міноборони видало наказ " Про організацію логістичного забезпечення сил оборони в ході спільного виконання завдань " [2]. Для реалізації вказаного наказу передбачено створення єдиної системи управління обліком озброєння та військової техніки, військово-технічного майна, ракет і боєприпасів та матеріально-технічних засобів. Запроваджено єдину систему кодифікації військового майна сил оборони, сумісної із системою кодифікації НАТО. До заходів логістичного забезпечення залучено цивільні

структури, у тому числі із застосуванням механізму державно-приватного партнерства [13].

Разом з тим, логістичне забезпечення Збройних Сил, як й інших складових сил оборони, з багатьох параметрів все ще не відповідає як рівню вимог щодо особливого періоду, так і для умов мирного часу.

З метою приведення системи медичного забезпечення ЗСУ та надання належної медичної підтримки Збройним Силам 2017 року було затверджено Воєнно-медичну доктрину України.

Для розвитку соціально-гуманітарного забезпечення персоналу було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року №704 “ Про грошове забезпечення військовослужбовців та деяких інших осіб ” з метою оптимізації структури грошового забезпечення військовослужбовців відповідно до умов проходження військової служби та підвищення рівня грошового забезпечення військовослужбовців, який узгоджено з мінімальною заробітною платою в державі [12].

Слід зауважити, що, незважаючи на задеклароване чергове підвищення грошового забезпечення військовослужбовців, якісного стрибка в процесі комплектування особовим складом Збройних Сил та інших структур сил оборони не відбудеться. Справжня (а не декларативна) професіоналізація Збройних Сил України настане лише після наближення рівня грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ до рівня такого забезпечення у країнах-членах НАТО, розпочинаючи з наших сусідів (у порядку зростання їхнього рівня економічного розвитку) - Румунії, Угорщини, Словаччини, Польщі, згодом наблизившись до рівня Франції, ФРН, Великої Британії.

Згідно з наказом Міністерства оборони “ Про затвердження переліку військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, обсягів підготовки за ними та організацію цієї підготовки в 2017/2018 навчальному році ” прийнято нормативно-правовий акт щодо визначення конкретних переліків спеціальностей для задоволення потреб ЗСУ з метою приведення змісту освіти та якості підготовки (перепідготовки) і підвищення кваліфікації військових фахівців у відповідність із потребами Збройних Сил, вдосконалення підготовки громадян України за програмами для задоволення потреб Збройних Сил. Зокрема, на IV квартал 2017 року 100% підготовлених (перепідготовлених) військових фахівців мають відповідати потребам Збройних Сил згідно з приведенням змісту освіти та якості підготовки (перепідготовки) і підвищення кваліфікації військових фахівців [2].

З метою реформування системи мобілізації та створення військового резерву 16 березня 2017 року прийнято Закон України “ Про Єдиний державний реєстр військовозобов’язаних ” № 1951-VIII [6]. Також прийнято Закон України “Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію ” [4], чим було унормовано питання щодо мобілізації військовозобов’язаних громадян України в особливий період.

Таким чином, з серпня 2016 року Міністерством оборони проводилась робота щодо реалізації Плану заходів Міноборони України з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік та Деталізованого плану заходів Міноборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік. За підсумками реалізації з 13 завдань, що підлягали завершенню до кінця 2016 року, виконано 8 (62%). При цьому із 81 результативного (індикативного) показника

імплементації цілей та виконання завдань оборонної реформи своєчасно було досягнуто 59 (73%) таких показників, ще 5 завдань і 22 показники своєчасно виконати / досягти не вдалось, але враховуючи, що з них у першій половині 2017 року завершено виконання / досягнення ще 3 завдань та 9 показників, станом на 15 липня 2017 року було виконано 11 (85%) завдань та досягнуто 69 (84%) показників реалізації цілей та завдань, передбачених Планом заходів Міноборони на 2016 рік [13].

Без сумніву, в результаті першого року реформування Збройних Сил було досягнуто певних позитивних змін. Але новому нерідко доводиться продиратись крізь хащі минулого. Тому більшої уваги потребує робота на окремих напрямках, зокрема щодо очищення ЗС України від військовослужбовців та інших осіб вищої ланки управління, що скомпрометували себе причетністю до втілення багатомільйонних корупційних схем за часів як минулої, так і нинішньої влади, та щодо притягнення їх до відповідальності згідно з чинним законодавством України [7,8]. Також у Збройних Силах, як і в інших складових сил оборони, на сьогодні все ще присутні такі явища, як бюрократизм, некомпетентність, халатне ставлення до виконання службових обов'язків, що, з огляду на наявність збройного конфлікту на сході України, несе виклики національній безпеці держави. Нерідко вони призводять до серйозних наслідків з багатомільйонними збитками та людськими жертвами. Останній тому приклад - вибухи на складах боеприпасів в Калинівці Вінницької області. І подібні випадки впродовж останніх років непоодинокі.

На завершальній стадії робота з виконання Деталізованого плану заходів Міністерства оборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік.

Відрядно, що в ньому поряд із законодавчими та нормативно-правовими напрацюваннями все більше уваги приділяється реалізації на практиці цілей реформи в Збройних Силах та в інших складових сил оборони. Зокрема, щодо доведення до стандартів країн-членів НАТО управлінських структур оборонного сектора та набуття ними спроможностей, демократичного цивільного контролю над всіма складовими сил оборони, включаючи і Збройні Сили, відповідного грошового, речового, матеріального, медичного та інших видів забезпечення, а також логістики та інфраструктури - для набуття критеріїв сумісності з аналогічними структурами НАТО, розроблення та реалізації короткострокового та середньострокового перспективного оборонного планування, інших практичних напрацювань.

Робота щодо реалізації пунктів оборонної програми в останні два роки значно активізувалась. Але попереду значний обсяг ще невиконаних завдань. Тож Верховній Раді, Кабінету Міністрів України, РНБОУ, Адміністрації Президента та іншим державним органам, причетним до реформування оборонного сектора, слід приділяти ще більше уваги цій важливій ділянці роботи, щоб надолужити згаяний час та не припуститись багатьох помилок, допущених минулою владою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воєнна доктрина України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
2. Деталізований план заходів Міністерства оборони з виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік. – Режим доступу: <http://www.mill.gov.ua/content/other/plan/19082017.pdf>

3. Закон України "Про вищу освіту". – Режим доступу: president.gov.ua
4. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію." - ВВР.- 2016.- №27. - Ст.522.
5. Закон України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003.- № 46, ст.366 (Із змінами, внесеними згідно із законами № 2213-VIII (2213-1) від 16.11.2017).
6. Закон України " Про Єдиний реєстр військовозобов'язаних." - ВВР.-2017.- №18.- Ст.217.
7. Закон України " Про запобігання корупції " № 1975-VIII від 23.03.2017.
8. Закон України " Про очищення влади" // Офіційний вісник України.- 2014 -. № 85.- Ст.2412.
9. План заходів Міністерства оборони України з виконання Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/reformi-ta-planuvannya-u-sferi-oboroni/voenna-doktrina.html>
10. План пріоритетних дій Уряду на 2016 рік. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249104044>
11. План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249935442>
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року №704 "Про грошове забезпечення військовослужбовців та деяких інших осіб". – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/704-2017-n
13. Реформа Збройних Сил України у 2016-2017 рр.: основні здобутки й недоліки та заходи щодо їх подолання// Підсумки першого року оборонної реформи в Україні –

повна версія дослідження НІСД. – Режим доступу: www.president.gov.ua

14. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року”. України.” Уведено Указом Президента України від 22 березня 2017 року № 73/2017 “ Про введення в дію рішення Ради Національної Безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “ Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року”. – Режим доступу: Zakon.rada.gov.ua/go/73/2017

15. Рішення РНБО від 20 травня 2016 року “ Про Стратегічний оборонний бюлетень України.” Уведено Указом Президента України від 6.06. 2016 року № 240/2016 “ Про рішення Ради Національної Безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України“. www.rnbo.go.ua/documents/424.html

16. Указ Президента України від 22 березня 2017 року № 73/2017 “ Про введення в дію рішення Ради Національної Безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року”. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/73/2017

17. Указ Президента України “Про затвердження Воєнно-медичної доктрини”. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua

18. Указ Президента України від 26 січня 2017 року “Про затвердження Положення “Про Сили спеціальних операцій Збройних Сил України”. – Режим доступу: www.ukr.military.com

19. Указ Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони

України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”. – Режим доступу: www.rnbo.go.ua/documents/424.html

REFERENCES

1. Voienna doktryna Ukrainy [The military doctrine of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
2. Detalizovanyi plan zakhodiv Ministerstva oborony z vykonannya planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik [Detailed plan of measures of the Ministry of Defense on the implementation of the Governments priority action plan for 2017]. Retrieved from: http://www.mill.gov.ua/content/other/plan_19082017.pdf
3. Zakon Ukrainy “ Pro vyshchu osvitu” [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Retrieved from: [president.gov.ua](http://www.president.gov.ua)
4. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “ Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu. [Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine" On Mobilization Preparation and Mobilization. "].
5. Zakon Ukrainy “Pro demokratychnyi tsyvilnyi kontrol nad Voiennoiu orhanizatsiieiu i pravookhoronnyimi orhanamy derzhavy” [The Law of Ukraine "On Democratic Civilian Control over the Military Organization and Law Enforcement Bodies of the State"].
6. Zakon Ukrainy “Pro Yedynyi reiestr viiskovozoboviazanykh. [The Law of Ukraine "On the Uniform Register of Military Persons."].
7. Zakon Ukrainy “ Pro zapobihannia koruptsii ” [The Law of Ukraine "On Prevention of Corruption"].

8. Zakon Ukrainy "Pro ochyshchennia vlady" [The Law of Ukraine "On the Purge of Power"]. Ofitsiyni visnyk Ukrainy.

9. Plan zakhodiv Ministerstva oborony Ukrainy z vykonannya Planu priorityetnykh dii Uriadu na 2016 rik [Action Plan of the Ministry of Defense of Ukraine on the implementation of the Government Priority Action Plan for 2016]. Retrieved from: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/reformi-ta-planuvannya-u-sferi-oboroni/voenna-doktrina.html>

10. Plan priorityetnykh dii Uriadu na 2016 rik [The Governments Priority Action Plan for 2016]. Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249104044>

11. Plan priorityetnykh dii Uriadu na 2017 rik [The Plan of Government Priorities for 2017]. Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249935442>

12. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2017 roku №704 "Pro hroshove zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv ta deiakykh inshykh osib" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2017, No. 704 "On Monetization of Servicemen and Some Other Persons"]. Retrieved from: zakon.rada.gov.ua/go/704-2017-n

13. Reforma Zbroinykh Syl Ukrainy u 2016-2017 rr.: osnovni zdobutky y nedoliky ta zakhody shchodo yikh podolannia [The reform of the Armed Forces of Ukraine in 2016-2017: main achievements and disadvantages and measures to overcome them]. Retrieved from: www.president.gov.ua

14. Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku "Pro Derzhavnu prohramu rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy na period do 2020 roku" [Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 29, 2016, "On the State Program for the Development of the Armed Forces of Ukraine for the Period until 2020"]. Retrieved from: Zakon.rada.gov.ua/go/73/2017

15. Rishennia RNBO vid 20 travnia 2016 roku " Pro Stratehichnyi oboronnyi biuletен Ukrainy. Uvedeno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 6.06. 2016 roku № 240/2016 " Pro rishennia Rady Natsionalnoi Bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 travnia 2016 roku "Pro Stratehichnyi oboronnyi biuletен Ukrainy" [Decision of the National Security and Defense Council dated May 20, 2016, On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine. Introduced by Decree of the President of Ukraine dated 6.06. 2016, № 240/2016 "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 20 May 2016" On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine "]. Retrieved from: www.rnbo.go.ua/documents/424.html

16. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 22 bereznia 2017 roku № 73/2017 " Pro vvedennia v diiu rishennia Rady Natsionalnoi Bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku "Pro Derzhavnu prohramu rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy na period do 2020 roku" [Decree of the President of Ukraine dated March 22, 2017 No. 73/2017 "On the enactment of the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 29, 2016," On the State Program for the Development of the Armed Forces of Ukraine for the period up to 2020 "]. Retrieved from: zakon.rada.gov.ua/go/73/2017

17. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro zatverdzhennia Voiенno-medychnoi doktryny" [Decree of the President of Ukraine "On Approval of Military Medical Doctrine"]. Retrieved from: irbis-nbuv.gov.ua

18. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26 sichnia 2017 roku "Pro zatverdzhennia Polozhennia "Pro Syly spetsialnykh operatsii Zbroinykh Syl Ukrainy" [Decree of the President of Ukraine dated January 26, 2017 "On Approval of the Regulation" On the Forces of Special Operations of the Armed Forces of Ukraine"]. Retrieved from: www.ukr.military.com

19. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 6 chervnia 2016 roku № 240/2016 "Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 travnia 2016 roku "Pro Stratehichnyi oboronnyi biuletен Ukrainy" [Decree of the President of Ukraine dated June 6, 2016, No. 240/2016 "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 20 May 2016" on the Strategic Defense Bulletin of Ukraine"]. Retrieved from: www.rnbo.go.ua/documents/424.html